

Elke 3540 opnieuw grasduinen we in de geschiedenis van Herk-de-Stad.
Door Jos Leemans (met medewerking van André Smeets en Hille Raskin)

De oude kerk van Donk

Op een mistige morgen verlaten we tussen Herk en Halen de Grote Baan in noordelijke richting. Het is nat buiten en plots zien we voor ons een zee van water. Op een smalle dijk stappen we angstig verder. In de verte duikt plots het silhouet van een kerk op. Het is stil met enkel hier en daar het ijselijk geroep van vogels. Het water staat voor onze voeten en we kunnen niet meer verder. Op een eilandje zien we door de mist het onbereikbare kerkje. Het ligt er mooi en idyllisch bij. Uit het niets doemt er plots een man op in een bootje. Hij zegt dat hij juist een overledene overgevoerd heeft naar het kerkhof. “Kom, ik breng u naar de kerk”, zegt hij.

Waar gaat dit over? Inderdaad, een kerk midden in het broek. Duizend jaar lang stond er midden in het broek een kerk die graaf Robrecht van Haspengouw er vóór 741 liet bouwen. Hij noemde ze een basiliek en liet de kerk bouwen op een verhevenheid in het broek. Het was een duin, een ‘donk’, die toevallig nooit overstroomde. ‘Donk’ was omgeven door uitgestrekte moerassen. Een beetje de Mont Saint-Michel in het klein. Robrecht van Haspengouw droeg de kerk op aan O. L. Vrouw. Naast de kerk stond de graaf ook de dorpen Halen, Schaffen, Velpe en Meerhout af aan de Abdij van Sint-Truiden. De kerk werd verbouwd in 1082 en op 31 maart 1199 brandde zowel de kerk als het aangrenzend kloosterhuis af. Nadien werd de kerk weer heropgebouwd.

Donk was beroemd voor zijn te bed liggende Mariabeeld, dat vooral werd vereerd door gehuwde vrouwen om een kinderzegen af te smeken of voor een gemakkelijke bevalling. Donk diende daarnaast ook als schuilplaats voor de kloosterlingen van de Abdij van Sint-Truiden in 1256, 1303 en 1326.

Meerdere altaren

In de zestiende eeuw kwam de kerk in verval. Ze werd niet meer onderhouden, door het water ondermijnd en een schuiloord voor landlopers en rovers.

Maar rond 1600 verrees de kerk weer uit haar puin. Leonardus Betten liet de kerk heropbouwen en liet een woning voor twee monniken tegen de toren aanbouwen. Dit is vergelijkbaar met de kapel van de Beukenboom.

Om je een idee te geven van de grootte van de kerk vermelden we dat de kerk meerdere altaren had: een hoofdaltaar, het altaar van O.L.V., van de H. Niklaas, van het H. Kruis, van de H. Catharina en van de H. Maria Magdalena. Daarnaast was er ook een doopvont aanwezig. De pastoor woonde in Herk.

Tijdens de beeldenstorm kwam de kerk in gevaar. Om het O.L. Vrouwbeeld te beschermen brachten ze het over naar Halen waar het drie jaar bleef. Op 13 september 1679 werd het ‘mirakuleus beldt’ processiegewijs terug naar

Donk gebracht door pastoor Herman Wendelen, familie van onze beroemde sterrenkundige Govaert Wendelen.

“Naar Donk gaat men voor een jonk”

Donk was honderden jaren lang een druk bedevaartsoord. “Naar Donk gaat men voor een jonk”, zei men. Hoe wijd beroemd deze bedevaartplaats was, bewijst het feit dat Isabella, de Aartshertogin van Spanje en godvruchtige echtgenote van Albrecht, landvoogdes der Nederlanden, er als pelgrim naartoe kwam om door Maria's bemiddeling een erfgenaam voor den schepper der Belgische provinciën af te smeken.

De kerk van Donk was doorheen de tijd niet altijd goed bereikbaar om diverse redenen. Zo heeft men op 2 januari 1699 en op 9 september 1704 de overledenen begraven in Halen omdat de kerk van Donk niet bereikbaar was omwille van overstromingen. In januari 1709 moest men opnieuw uitwijken naar het kerkhof in Halen maar ditmaal omwille van de koude. Het doopsel op 17 februari 1709 werd dan weer toegediend in Halen omwille van de watersnood. En op 6 maart 1718 was de kerk opnieuw onbereikbaar omdat er ijs lag op het water. Zelfs met de boot was het gevaarlijk door de wind en de zware golfslag. Een strenge winter zorgde ervoor dat het water dichtgevroren was en de overledenen op 28 februari 1729 weer op het kerkhof van Halen moesten begraven worden. Sedert 1729 begon men de doden rondom het kapelletje, waar de huidige kerk staat, te begraven.

Nieuwe kerk Geschriften

Volgende verwijzingen werden teruggevonden in de geschriften:

*Willem van Ryckel als kerckmeester betaalde in 1726
item gegeven aen ses lijken over te voeren ses guldens
en in 1727 gegeven aen twee lyken over te voeren naer den
kerck hof twee guldens dico*

-----
*Peeter vliegen als kerck meester voor de jaeren 1740 ende
1741 voor de lycken over te vaeren alle jaeren 2 gulden*

De overstromingen waren van zulke aard dat men een nieuwe kerk buiten het overstromingsgebied moest bouwen op de plaats waar nu de huidige kerk van Donk staat. Dit gebeurde tijdens het pastoraat van Godfried Renier Voskens.

Rond 1750 werd de oude kerk afgebroken, waarbij er zoveel mogelijk materiaal gerecupereerd werd voor de nieuwe kerk.

Volgende voorwerpen uit de oude kerk werden behouden in de huidige kerk:

- het te bed liggende Mariabeeld (Onze-Lieve-Vrouw van baring). Dit beeld is nog steeds te bezoeken in de huidige kerk. Of ze nog bezocht wordt, weten alleen degenen die er een beroep op doen.
- de twee eiken deuren links en rechts in het portaal
- de ijzerzandstenen aan de buitenkant
- het doopsel uit de 12de eeuw
- het beeld van de H. Hubertus
- het kruisbeeld uit de 16e eeuw dat links tegen de muur hangt
- het schilderij 'Calvarie' met de H. Catharina en Sint-Niklaas
- een reliekkruis

De Donckerstomp

De oude kerk verdween en volgens voorschrift van de Aartsdiaken van Brabant moest een kruis worden opgericht waar ze had gestaan. Het was aan de pastoor om hiervoor te zorgen. Vanaf dan heette de plaats 'de Donckerstomp'.

Nu is er op deze plek niets meer te zien, maar specialisten weten dat er een archeologische rijkdom in de bodem verborgen zit. Van in de prehistorie tot 1750 heeft de mens er zijn sporen nagelaten.

In 1977 en 1986 werden er opgravingen verricht onder leiding van archeoloog Luc Van Impe.

Pastoor Herman Wendelen werd aan de voet van het O. L. Vrouwaltaar in de oude kerk begraven omwille van zijn verering voor Maria. Hij ligt er nog tenzij hij werd opgegraven tijdens de archeologische opgravingen onder leiding van Luc van Impe.

Tijdens de archeologiedagen op 9 en 10 oktober bezoeken we de plaats waar niets meer te zien is. Of misschien wel?

